

JAN ADAMOWSKI

Sprawozdanie z seminarium międzynarodowego Rule of Law in Times of War: Risks and Practical Implementation

W dniu 26 czerwca 2023 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie odbyło się seminarium międzynarodowe Rule of Law in Times of War: Risks and Practical Implementation, zorganizowane w formie hybrydowej przez grupę badawczą Rule of Law and the Future of European Democracy w ramach projektu flagowego „Future Democracy Lab (FDL)”, finansowanego ze środków Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości w Uniwersytecie Jagiellońskim. Seminarium było poświęcone zasadzie państwa prawa w czasie wojny, możliwościom jej praktycznego zastosowania i zagrożeniom dla jej funkcjonowania.

W seminarium uczestniczyli przedstawiciele doktryny prawa z polskich i zagranicznych ośrodków naukowo-badawczych, a także praktycy zawodów prawniczych. Prelegentami byli: prof. Stanislav Shevchuk, prof. William Schabas, dr Kostiantyn Pilkov, dr Alice Donald oraz prof. Angela Di Gregorio, zaś moderatorem seminarium – a zarazem jego głównym organizatorem – była dr Kristina Trykhlilb z Narodowego Uniwersytetu Prawnego im. Jarosława Mądrego w Charkowie.

Seminarium otworzyła prof. Monika Florczak-Wątor z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, kierownik grupy badawczej Rule of Law and the Future of European Democracy, która powitała jego uczestników oraz zwróciła uwagę na aktualność i znaczenie zasad praworządności, demokracji i ochrony praw człowieka we współczesnym świecie. Jako pierwszy

wystąpił prof. Stanislav Shevchuk z Narodowej Akademii Nauk Prawnych Ukrainy i Uniwersytetu Narodowego „Akademia Kijowsko-Mohylańska”, były przewodniczący ukraińskiego Sądu Konstytucyjnego, który wygłosił referat pod tytułem „Human rights limitations in times of war (Ukrainian experience)”. Prelegent wskazał na aktualność problematyki ograniczeń praw człowieka w sytuacjach nadzwyczajnych, takich jak wojna i kryzys humanitarny, w kontekście toczącej się wojny rosyjsko-ukraińskiej. Jako drugi głos zabrał prof. William Schabas z Uniwersytetu Middlesex w Londynie, który w wystąpieniu zatytułowanym „Independence and impartiality of the international judiciary” poruszył problematykę zapewnienia niezależności, niezawisłości i bezstronności sądownictwa międzynarodowego, a w szczególności Międzynarodowych Trybunałów Karnych, powoływanych w celu sądenia osób oskarżonych o popełnienie najcięższych zbrodni. Następnie swój referat pod tytułem „From the rule by law to the rule of law: evolution of application of basic legal principles in the Supreme Court jurisprudence” wygłosił dr Kostiantyn Pilkov, sędzia ukraińskiego Sądu Najwyższego (Wielka Izba). Wskazał on na pewną ewolucję w zakresie coraz szerszego stosowania przez ukraińskie sądy zasad ogólnych prawa – zasad konstytucyjnych, zasad wynikających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹ oraz zasad swoistych dla konkretnych gałęzi prawa. Prelegent podkreślił również znaczenie procesu mającego na celu przygotowanie Ukrainy do integracji europejskiej, w tym także w zakresie stosowania zasad ogólnych prawa Unii Europejskiej. Jako czwarta głos zabrała dr Alice Donald z Uniwersytetu Middlesex w Londynie, której wystąpienie było zatytułowane „Defending the rule of law in the Council of Europe: the road from Reykjavik”. Dr Alice Donald podkreśliła znaczenie Deklaracji z Reykjavíku „Zjednoczeni wokół naszych wartości”², przyjętej na IV Szczycie Głów Państw i Szefów Rządów Rady Europy, który odbył się w dniach 16–17 maja 2023 r., w perspektywie ochrony praw człowieka, demokracji i praworządności, a także wskazała na pewne problemy związane z wykonywaniem orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Jako ostatnia wystąpiła prof. Angela Di Gregorio z Uniwersytetu w Mediolanie, która w referacie pod tytułem „Constitution-building in the former Soviet Republics: competing models and recent

¹ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).

² Ang. *Reykjavík Declaration “United around our values”* (tekst dostępny w języku angielskim <https://rm.coe.int/4th-summit-of-heads-of-state-and-government-of-the-council-of-europe/1680ab40c1>, dostęp: 12 lipca 2023 r.).

evolutions” przedstawiła zagadnienia związane z procesem kształtowania się konstytucjonalizmu w państwach postsowieckich. Wskazała w tym zakresie na trzy modelowe rozwiązania: konstytucjonalizm euroatlantycki (przyjęty w Estonii, Litwie i Łotwie), konstytucjonalizm eurazjatycki (funkcjonujący w Azerbejdżanie, Białorusi, Rosji oraz republikach postsowieckich położonych w Azji Centralnej) oraz model „pośredni”, zakładający dążenie do standardów zachodnich (a którego egzemplifikację stanowią rozwiązania przyjęte w Armenii, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainie).

W dyskusji moderowanej przez dr Kristinę Trykhlíb, poza samymi prelegentami, wzięli także udział m.in. dr Przemysław Tacik z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz Nataliya Blazhivska, sędzia ukraińskiego Sądu Najwyższego (Administracyjny Sąd Kasacyjny). Wśród problemów poruszonych przez dyskutantów należy wskazać z jednej strony na tematykę sposobu kształcenia sędziów na Ukrainie w perspektywie późniejszego stosowania przez nich – w ramach sprawowanego urzędu – odpowiednich narzędzi interpretacji prawa. Z drugiej strony podkreślony został proces dostosowywania ukraińskiego systemu prawnego do standardów europejskich, w szczególności wynikających z norm prawa Unii Europejskiej. Zauważony został także swoisty dialog, jaki prowadzą ukraińscy teoretycy i praktycy prawa z przedstawicielami dyscyplin prawnych z innych państw zachodnich.

Seminarium zakończyło wystąpienie prof. Marty Soniewickiej z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, w którym przedstawiła założenia i cele badawcze grupy Rule of Law and the Future of European Democracy. Wśród kwestii analizowanych przez wspomnianą grupę wskazała na: filozoficzne uzasadnienia zasady państwa prawa, jej normatywne podstawy, sposób jej pojmowania przez judykaturę, a także wpływ, jaki wywierają na nią określone systemy społeczno-ekonomiczne. Ponadto w zainteresowaniu grupy badawczej pozostaje – co jest szczególnie istotne z perspektywy tematyki seminarium – znaczenie i sposób „urzeczywistniania się” zasady państwa prawa w czasach szeroko pojętego kryzysu, w tym w czasie wojny.

Zamknięcia seminarium dokonała dr Kristina Trykhlíb, która podziękowała referentom za wystąpienia, a uczestnikom seminarium za udział w dyskusji.

Report on the international seminar Rule of Law in Times of War: Risks and Practical Implementation

JAN ADAMOWSKI  <https://orcid.org/0009-0005-3326-3063>

Doktorant w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Jagiellońskiego.